

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ВІДПРАЦЮВАННЯ МЕТОДИК ДІАГНОСТУВАННЯ
ФАСИЛІТАТИВНОГО СТИЛЮ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ МОЛОДИХ ВИКЛАДАЧІВ
ДИСЦИПЛІН СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ**

Визначено основні методики дослідження формування фасилітативної компетентності, які впливають на стиль педагогічної взаємодії викладача. Розкрито окремі методи активної професійно психологічної підготовки, але це не означає, що вони є достатніми у формуванні компетентності фахівця гуманітарної галузі. Пов'язано це з тим, що це є одним із підходів практики діагностування оцінки результатів професійної підготовки.

Система підготовки педагога у вищій школі сьогодні є, без перебільшення жакливою, мабуть тому, й переживає період радикальних змін. На цих підставах зростає роль і значення "Психології і педагогіки професійної діяльності", завданням якої є формування у студентів навичок з управління професійною діяльністю, групою студентів, трудовим колективом, а також регуляція професійного стресу в умовах економічної кризи та вимог гуманістичної спрямованості.

Сучасний стан вищої школи вимагає від неї пошуку відповідей на виклики часу, що свідчить про багато що. По-перше, це говорить про те, що успішність молодого фахівця обумовлена не тільки засвоєнням спеціальних наочно-професійних знань і формуванням трудових умінь і навичок. Вона визначається також тим, наскільки психологічно грамотно він спілкуватиметься з колегами і підтримуватиме з ними ділову взаємодію, залежить від розуміння самого себе і володіння психотехнікою саморегуляції в напружених ситуаціях, нарешті, від того наскільки благополучний він буде в особистому житті і зможе отримати підтримку і допомогу від близьких і значущих для нього людей, а також сам зможе допомогти їм.

По-друге, швидкість і інтенсивність сучасного життя, жорстока конкурентна боротьба за ринки і вплив не дозволяють молодому фахівцеві виділити великий об'єм часу для навчання практичної сторони справи. Він повинен почати працювати щонайшвидше і якомога ефективніше.

По-третє, більшість студентів мають серйозні соціально-психологічні труднощі на перших курсах навчання в університеті. Нові вимоги, велике навчальне навантаження, стреси в екзаменаційний період, пресинг, мобінг, які вони випробовують щодо власної самооцінки і впевненості в собі, роблять молодих людей незахищеними і уразливими. Від того, наскільки вони справляються з вирішенням даних проблем, залежить успішність їх подальшого навчання в університеті, а отже, і роботи за фахом після його закінчення.

А допомогти студентам – майбутнім фахівцям – можуть компетентні викладачі дисциплін соціально-психологічного циклу, психологи. (До речі, посади останніх у вищих навчальних закладах, практично, відсутні при наявності наказу Міністерства – О. Левченко). Проблема ж компетентностей та професійної компетенції фахівця-професіонала гуманітарної галузі, яким є психолог чи викладач психології, відноситься до складових педагогічної культури, педагогіки толерантності, педагогічної фасилітації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій спрямовує нас на необхідність дослідження проблеми, що виходить із розуміння того, що новий час і "...його технологія спрямовуються не так на використання, як на зміцнення людей і природи, що вивільнятиме креативність, даватиме індивідам змогу відчути свою міць, свої можливості, свою свободу" [1: 127].

Аналіз управлінської діяльності, а в вищій школі – це і управління навчально-виховним процесом, і соціально-психологічні моделі та механізми професійного становлення майбутніх фахівців у вищій школі, що досліджувалися у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (м. Луганськ, 2008-2010 рр.) [2], висвітлює своєчасне звернення до дослідження означеної проблеми.

Головним підґрунтям дослідження формування фасилітативної компетентності, а подальшій фасилітативного стилю, слугують праці: з концепції вільного розвитку людини (К. Роджерс) [3]; з проблем управлінської діяльності на основі системного підходу (Л. Орбан-Лембрик, В. Шукшунов) [4; 5]; з проблем фасилітації (К. Роджерс, В. Кремень, Т. Сорочан) [3; 6; 7]; з професійної кваліфікації і діяльності керівника, де до останніх відносять уміння створити ефективну установку на розвиток колективу (організації чи команди) (Г. Селевко, В. Третяченко, І. Цимбалюк) [8-10]. Г. Селевко, Т. Волобуєва зауважують, що поняття "компетентність" у психолого-педагогічній літературі остаточно не визначене і в більшості випадків уживається інтуїтивно [8]. Останніми дослідженнями узагальнено, що поширення фасилітативної компетентності як інноваційного процесу пов'язане з психологічними проблемами в соціумі і тому в ньому ж і набуває необхідної уваги до розгляду. Аспектам культури впровадження новітніх педагогічних технологій та здатності створення оригінальної освітньої практики з впровадженням феномену фасилітації приділено достатньо уваги О. Левченко [2; 5; 11; 12].

В інноваційній вищій освіті до основних технологій з підготовки фахівця-професіонала сьогодні відносять інтерактивні технології, де є місце і проектним, і інформаційним, і глобальним освітнім технологіям інформаційного середовища та ін. з метою підготовки компетентного фахівця. Від добору технологій, їх співставлення та їх інтеграції залежить глибинний сенс створення оригінального типу освітньої практики. А

сутність її полягає в тому, щоб кожен учасник навчально-виховного процесу мав необхідні умови для розвитку креативної особистості, творчості, самореалізації за умов психологічного супроводу особистісно орієнтованого навчання. Отже, компетенція під назвою "фасилітативна" має своє тлумачення, "...оскільки створення оригінальної, гуманної, особистісно орієнтованої освітньої практики потребує здатності керівника розвивати педагогічну творчість, генерувати нові ідеї, знаходити однодумців, уважно ставитися до потреб учасників навчально-виховного процесу та забезпечувати умови для їхнього розвитку та самореалізації" [7: 179]. Остання компетенція є новим доповненням до переліку ключових компетенцій, що існували дотепер. Фасилітація як "полегшення, допомога" стала педагогічною проблемою, яка досліджується низкою кафедр Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та на кафедрі психології у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (м. Луганськ).

Метою статті є розкриття практики застосування та змісту методики дослідження результатів формування фасилітативного стилю у педагогічній діяльності викладачів дисциплін соціально-психологічного спрямування, який з'явився і досліджується в першому десятилітті ХХ століття в педагогічній практиці інноваційної освіти.

Виклад основного матеріалу базується на тому, що функція фасилітації в системі освіти полягає в створенні умов розвитку професіоналізму суб'єктів педагогічної взаємодії на засадах творчої педагогіки (креатопедагогіки), а також допомоги в налаштуванні сприйняття інформації до покращення педагогічної діяльності.

А щоб досягти результату у подоланні шляхів розвитку в гуманізації освіти та завдань, що стоять сьогодні перед вищою школою, треба мати програму підготовки фахівців до фасилітації в освітньому середовищі, що й було запропоновано нами до впровадження в університеті в науково-методичну підготовку викладачів (освітня практика за ознаками моделі формування фасилітативного підходу в педагогічній взаємодії викладачів психології, психологів та педагогів інших дисциплін соціально-психологічного циклу [11: 177-179]). Методологічно ми здійснили аналітичний огляд, який підтвердив структурно-компонентний склад педагогічної фасилітації, запропонований О. А. Галіцан, що дозволило виокремити компоненти: індивідуально-настановчий, когнітивно-діяльнісний та рефлексивно-оцінний [12].

До індивідуально-настановчого компонента педагогічної фасилітації дослідниця відносить характеристики, мотиви, настанови, емоції, спрямованість особистості викладача – його індивідуальні особливості як суб'єкта педагогічної фасилітації.

Специфіка когнітивно-діялісного компонента педагогічної фасилітації полягає у сформованості комунікативної компетентності вчителя як його здатності встановлювати професійно значущі, педагогічно орієнтовані, суб'єкт-суб'єктні відносини з усіма учасниками навчально-виховного процесу на професійному рівні.

До рефлексивно-оцінного компонента педагогічної фасилітації О. А. Галіцан відносить педагогічну рефлексію як професійно-особистісне утворення: якості особистості, вміння викладача, які забезпечують адекватну самооцінку, саморегуляцію, самосвідомість, здатність аналізувати та регулювати стосунки з іншими людьми, здатність до осмислення та усвідомлення ціннісної основи своєї професійної діяльності.

Намагаючись дійти реального стану фасилітаційної культури (стилю) в діяльності викладача дисциплін соціально-психологічного циклу, ми провели діагностування. Хоча педагогічна психодіагностика не самодостатня і не є підсобним інструментом психологічного відбору. Найбільш могутнього суспільно-практичного значення психодіагностика набуває тією мірою, якою вона включається в процес створення умов для якнайповнішого розвитку і самореалізації особи (вона є можливою базою подальшого розвитку).

У дослідженні прийняли участь 120 студентів-магістрів та викладачів філософського факультету і факультету масових комунікацій (психології, соціології, культурології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля) та слухачі Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, з яких жінок – 96 (80 %), чоловіків – 24 (20 %). До початку експерименту з ними було проведено декілька оглядових лекцій стосовно проблеми педагогічної фасилітації. У проведеному експерименті були використані наступні методики: тест Кеттела "16-ти факторний особистісний опитувальник", тест Роршаха, тест креативності Торренса. На першому етапі було проведено тест креативності Торренса. Тест креативності Є. Торренса самий відомий у світовій психологічній практиці стандартизований інструмент для вимірювання творчого (креативного) мислення. Тест дозволяє оцінити рівні вербальної та образної креативності, окремі творчі здібності – швидкість, гнучкість, оригінальність, здатність бачити суть проблеми, здатність чинити опір стереотипам. На думку Є. Торренса, креативність включає в себе підвищену чутливість до проблем дефіциту або суперечливості знань, дії щодо визначення цих проблем, пошуку їх рішень на основі висунення гіпотез, перевірки і зміни гіпотез, формулювання результату рішення. Для оцінки креативності використовуються різні тести дивергентного мислення, особистісні опитувальники, аналіз результативності діяльності. З метою сприяння розвитку творчого мислення можуть використовуватися навчальні ситуації, які характеризуються незавершеністю або відкритістю для інтеграції нових елементів, при цьому опитуваних заохочують до формулювання безлічі питань [13].

Тест креативності Є. Торренса призначений для підбору співробітників, які мають творчий потенціал, здатних приймати нестандартні рішення і знаходити вихід у нових невідомих ситуаціях; дозволяє прогнозувати шкільну адаптацію креативних учнів, проводити експертизу навчальних програм, що сприяють розвитку креативного мислення та реалізації творчого потенціалу особистості.

На другому етапі було проведено тест Р. Кеттела. Опитувальник Кеттела є одним із найбільш поширених анкетних методів оцінки індивідуально-психологічних особливостей особистості як за кордоном, так і у нас в

країні. Він розроблений під керівництвом Р. Кеттела і призначений для дослідження широкої сфери індивідуально-особових відносин.

Відмінною рисою даного опитувальника є його орієнтація на виявлення щодо незалежних 16 чинників (шкал, первинних рис) особистості. Ця їх якість була виявлена за допомогою факторного аналізу з найбільшого числа поверхневих рис особистості, виділених спочатку Кеттелом. Кожен чинник утворює декілька поверхневих рис, об'єднаних навколо однієї центральної межі. Існує 4 форми опитувальника: А і В (187 питань) та С і D (105 питань). У Росії найчастіше використовують форми А і С. Найбільше поширення опитувальник набув у медичній психології при діагностиці професійно важливих якостей, у спорті і наукових дослідженнях. Опитувальник Кеттела включає всі види випробувань – і оцінку, і вирішення тесту, і відношення до якого-небудь явища [8].

Перед початком опитування випробовуваному дають спеціальний бланк, на якому він повинен робити певні позначки по ходу прочитання. Заздалегідь дається відповідна інструкція, що містить інформацію про те, що повинен робити випробовуваний. Контрольний час випробування 25-30 хвилин. У процесі відповідей на питання експериментатор контролює час роботи випробовуваного і, якщо випробовуваний відповідає поволі, попереджає його про це. Випробування проводиться індивідуально в спокійній, діловій обстановці.

Пропонований опитувальник складається з 105 питань (форма С), на кожне з яких пропонується три варіанти відповідей (а, b, c). Випробовуваний вибирає і фіксує його в бланку відповідей. У процесі роботи випробовуваний повинен дотримуватися наступних правил: не втрачати часу на обдумування, а давати відповідь, що прийшла в голову; не давати невизначених відповідей; не пропускати питань; бути щирим.

Питання групуються за змістом навколо певних рис, що відносяться зрештою до тих або інших чинників.

Обробка результатів ведеться по спеціальному ключу, де дані номери питань і кількість балів, які отримують відповідь а, b, c в кожному питанні. У тих клітинках, де проставлена буква, що позначає чинник, кількість балів дорівнює нулю.

Таким чином, за кожну відповідь випробовуваний може отримати 2, 1 або 0 балів. Кількість балів по кожному чиннику підсумовується і заноситься в бланк відповідей (у правий стовпчик), експериментатор отримує профіль особи по 16-ти чинниках в сирих оцінках. Ці оцінки переводяться в стандартні (стени) по таблиці. Потім експериментатор визначає, який розвиток отримав кожен чинник: низький, середній, високий; виписує риси, що характеризують ступінь їх розвитку і аналізує результати. Якщо яка-небудь з рис викликає сумнів, краще її не включати в характеристику.

Щоб результати були надійними, варто підтвердити їх за допомогою інших методик або за допомогою іншої форми цього ж тесту.

Результати застосування даної методики дозволяють визначити психологічну своєрідність основних підструктур темпераменту і характеру. Причому кожен чинник містить не тільки якісну і кількісну оцінку внутрішньої природи людини, але і включає її характеристику з боку міжособових відносин. Крім того, окремі чинники можна об'єднати в блоки по трьом напрямкам:

Інтелектуальний блок : чинники: У – загальний рівень інтелекту; М – рівень розвитку уяви; Q 1 – сприйнятливості до нового радикалізму.

Емоційно-вольовий блок : чинники: З – емоційна стійкість; Про – ступінь тривожності; Q 3 – наявність внутрішньої напруги; Q 4 – рівень розвитку самоконтролю; G – ступінь соціальної унормованості і організованості.

Комунікативний блок : чинники: А – відвертість, замкнутість; Н – сміливість; L – відношення до людей; Е – ступінь домінування – підлеглості; Q 2 – залежність від групи; N – динамічність.

На третьому етапі дослідження було проведено тест Роршаха – це проєктивна методика дослідження особистості. По своїй популярності в психодіагностичних дослідженнях особистості даний тест займає провідне місце серед інших проєктивних методик. Матеріал до тесту складається з 10 стандартних таблиць з чорно-білими та кольоровими симетричними аморфними (слабко структурованими) зображеннями (т. зв. "плями" Роршаха) [14].

Обстежуваному пропонують відповісти на запитання про те, на що, на його думку, схоже кожне зображення. Ведеться дослівно запис усіх висловлювань обстежуваного, враховуються час з моменту пред'явлення таблиці до початку відповіді, становище, в якому розглядається зображення, а також будь-які особливості поведінки. Завершується обстеження опитуванням, яке здійснюється експериментатором за певною схемою (уточнення деталей зображення, за якими виникли асоціації і т. д.).

Іноді додатково застосовується процедура "визначення меж", суть якої полягає в прямому "призиву" обстежуваного до певних реакцій-відповідей.

Кожна відповідь формується за допомогою спеціально розробленої системи символів по таких п'яти розрахунковим категоріям:

1. Локалізація (вибір для відповіді всього зображення або його окремих деталей);
2. Детермінанти (для формування відповіді можуть бути використані форма зображення, колір, форма спільно з кольором і т. д.);
3. Рівень форми (оцінка того, наскільки адекватно форма зображення відображена у відповіді, при цьому в якості критерію використовуються інтерпретації, одержувані найбільш часто);
4. Зміст (відповідь може стосуватися людей, тварин, неживих предметів і т. д.);
5. Оригінальність – популярність (оригінальними вважаються дуже рідкісні відповіді, а популярними ті, які зустрічаються не менш ніж у 30 % обстежуваних).

Ці рахункові категорії мають детально розроблені класифікації та інтерпретативні характеристики. Зазвичай вивчаються "сумарні оцінки", тобто суми однотипних оцінок, відносини між ними. Сукупність усіх отриманих

відносин дозволяє створити єдину і унікальну структуру взаємопов'язаних особливостей особистості. Тестом Роршаха діагностують структурні характеристики особистості: особистість афективно-споживчої сфери та пізнавальної діяльності (когнітивний стиль), внутрішньоособистісні та міжособистісні конфлікти і заходи боротьби з ними (захисні механізми), загальну спрямованість особистості (тип переживання) і т. д. [14].

Результати експерименту, їх інтерпретація та узагальнення.

Результати дослідження фасилітативного стилю в діяльності викладача психології за тестом креативності Є. Торренса. Були оцінені рівні вербальної та образної креативності, окремі творчі здібності – швидкість, гнучкість, оригінальність, здатність бачити суть проблеми, здатність чинити опір стереотипам. Отже, за результатами дослідження у 60 викладачів (50 %) вербальна креативність розвинута вище норми, тобто швидкість, гнучкість, оригінальність мають високі показники, що свідчить про здатність оригінально мислити, вони пропонують багато незвичайних та нестандартних ідей, які також значно відрізняються. Окрім нестандартності, їх мислення відрізняється логічністю та високим рівнем розуміння причинно-наслідкових зв'язків. У 48 викладачів (40 %) показники знаходяться у межах норми, що свідчить про нормальний рівень швидкості, гнучкості та оригінальності мислення. І у 12 викладачів (10 %) показники знаходяться нижче норми, що свідчить про шаблонність мислення та стилі викладання, незначну креативність, інколи нелогічність мислення.

Результати дослідження за допомогою теста Кеттела "16-ти факторний особистісний опитувальник" показали наступні результати: викладачів, які показали високі результати за фактором: товарищескість – замкнутість – 90 %, обмежене мислення – кмітливості – 90 %, емоційна стійкість – 85 %, незалежність – підлеглість – 70 %, заклопотаність – безпечність – 80 %, виражена сила "Я" – безпринципність – 65 %, сміливість – боязкість – 80 %, податливість – жорстокість – 75 %, підозрілість – довірливість – 70 %, непрактичність – практичність – 85 %, гнучкість – прямолінійність – 75 %, тривожність – спокій – 80 %, радикалізм – консерватизм – 60 %, самостійність – навіюваність – 75 %, високий самоконтроль – низький самоконтроль – 85 %, напруженість – релаксація – 55 %, брехливість – правдивість – 100 %.

Результати за методикою Є. Торренса зображено за допомогою лінійної діаграми на рис. 1.

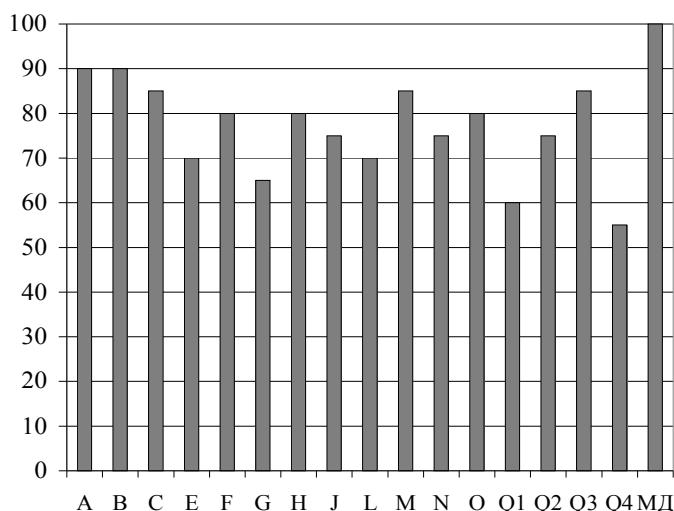

Рис. 1. Гістограма фасилітативного стилю в діяльності викладачів.

Результати дослідження за допомогою теста Роршаха. Було продіагностовано структурні характеристики особистості: особистість афективно-потребової сфери та пізнавальної діяльності (когнітивний стиль), внутрішньо особистісні та міжособистісні конфлікти і заходи боротьби з ними (захисні механізми), загальну спрямованість особистості (тип переживання) і т. д.

Було виявлено, що 108 викладачів (90 %) мають миттєвий акт сприйняття, 12 викладачів (10 %) давали відповіді не миттєво, а поступово, що свідчить про дещо нижчий акт сприйняття. У всіх випробовуваних локалізаціях відповіді (ціле, пляма або деталь) вказується на спосіб підходу до пізнання об'єктів і явищ навколишньої дійсності, прагнення охопити ситуацію в усій складності, взаємозалежності її компонентів або інтерес до приватного, специфічного, конкретного.

Добре артикульовані, інтегровані цілісні відповіді у поєднанні з чіткою формою (WF +) – показники високого інтелекту з теоретичною спрямованістю. У нормі знаходяться усі випробувані викладачі, як правило, вони починають з тлумачення цілої плями, потім її елементів і, нарешті, фону. Така послідовність (W – D – d – Dd – S) вказує на систематичний логічно упорядкований підхід до реальності. 90 % викладачів за показниками результатів мали більше F + (норма – 20-50 %), тобто вони більше "неупереджені" люди, здатні вирішувати життєві проблеми і дотримуватися об'єктивності, не потрапляючи під вплив ситуаційних емоцій. Чітка "гарна" форма свідчить про спостережливість точності, реалістичності мислення; в нормі подібні відповіді становлять 80-90 %.

Результати відпрацювання методик показали, що 90 % викладачів мають високий рівень фасилітаційного стилю у своїй професійній діяльності, що свідчить про високий рівень емоційної стійкості, мають швидкість, гнучкість, оригінальність мислення, іноді у своїй діяльності використовують креативний підхід, мають високий рівень когнітивного стилю поведінки. Такі викладачі спонукають студента до саморозвитку та самопізнання. 10 % випробовуваних знаходяться у межах граничної норми.

На цих підставах **відпрацювання методик** та передуючої реалізації розробленої програми активної психолого-педагогічної підготовки, що увійшла до згаданої концепції, передбачає розвиток показників з метою ефективного опанування психолого-педагогічних чи управлінських технологій та готовності до реальної управлінської діяльності і викладання (розроблена за прикладом А. Деркача і А. Ситникова [15]).

Запропонована програма та концептуальна модель відноситься за класифікацією А. Фурмана до моделей продукування інноваційних елементів в окремих структурних соціосистемах (схема, алгоритм, проект тощо) або створення повноцінного проекту конкретного нововведення [16: 26-27].

Так, наявність кількох рівноважливих фахових напрямків зумовлює співіснування певної ієрархії смислів професійної діяльності викладача [17], що якісно впливає на професійний вибір та мотиви навчальної діяльності до отримання педагогічної професії студентами. Але робота з педагогами, а також майбутніми педагогами має велике значення: інколи сам педагог, стиль його діяльності може бути джерелом проблем, які потім мають прояв у життєдіяльності учнів. В процесі педагогічної взаємодії з учнями вплив педагога здійснюється у двох напрямках: як професіонала (предметника) і як особистості (людини, дорослого). За цих умов треба дійти психодіагностики визначення типових труднощів учительської (викладацької) діяльності [18: 87-88], де треба звернути увагу на феноменологію труднощів, а в ній на низький рівень взаємодії вчителя з учнями, що на нашу думку, є показовим для педагогічної фасилітації (як стилю). Можливими психологічними чинниками труднощів можуть бути:

- неефективність стилю міжособистісних стосунків (виявляється за методикою Т. Лірі "Міжособистісні стосунки");
- схильність до конфліктної поведінки (методика К. Томаса);
- низький рівень емпатичних здібностей (методика В. Бойка "Діагностика емпатичних здібностей");
- інші психологічні проблеми.

Висновок потребує від нас зробити пораду щодо оцінки освітніх практик та технологій з точки зору критерію слушності у часі, де важливим у вищій школі є концепція, що розроблена на підставах психолого-педагогічної діагностики та підходів до моделювання науково-методичного забезпечення як методичного засобу реалізації програми соціально-психологічної підготовки фахівців з формування фасилітаційної компетентності, яка в подальшій педагогічній діяльності переходить в нову якість – *стиль* – за допомогою психолого-педагогічного інструментарію та психотехнік. У них є набір завдань, вправ, які стають релевантними цілям та завданням психолого-педагогічних та управлінських технологій. Вони передбачають наявність уніфікованих та спеціалізованих завдань (вправ), де питома вага перших може переважати над другими, а також доцільними є спеціалізовані психолого-педагогічні технології та управлінські завдання (вправи), які повинні переважати над уніфікованими.

Реалізуючи останнє, набувається груповий досвід формування фасилітаційної компетентності фахівців освітньої сфери, а кожен фахівець індивідуально набуває професійного стилю та стилю керівництва в процесі їх професійної підготовки чи перепідготовки щодо підвищення педагогічної кваліфікації. Стиль керівництва стає сталою сукупністю характеристик керівника (педагога), за допомогою яких реалізується той чи інший метод керівництва, типова для керівника система прийомів впливу на підлеглих чи учнів (студентів). Стиль викладача відображує усталені способи діяльності і тісно пов'язаний з психологічними особливостями його мислення, процесу прийняття рішень, спілкування тощо, що дало можливість нам ствердитися за результатами діагностики в думці про подовження досліджень в напрямку вивчення проблем педагогічної фасилітації.

Варто зазначити різницю в завданнях діагностичної роботи наукових працівників і практичних психологів. Так, Й. Шванцар стверджує, що основним завданням психологів, які працюють над практичними проблемами в різних освітніх закладах, наприклад, є не нагромадження психологічних даних, "а знаходження відповіді на запитання обстежених" (1975).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мей Р. Проблема зла : Відкритий лист Карлу Роджерсу / Ролло Мей // Діалог з проблеми зла і злої поведінки // Освіта і управління. – Т. 9, число 1, 2006. – С. 123–136.
2. Левченко О. О. Соціально-психологічні моделі та механізми професійного становлення майбутніх фахівців у вищій школі : [монографія] / Левченко О. О., Скляр П. П., Третяченко В. В. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2011. – 240 с.
3. Роджерс К. Вчитися бути вільним / К. Роджерс // Освіта і управління. – Т. 5, число 4, 2002. – С. 126–145.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : [навчальний посібник] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ : Плай, 2001. – 695 с.
5. Шукшунув В. Инновационное образование : парадигма, принципы реализации, структура научного обеспечения / Шукшунув В., Взятыхшев В., Романкова Л. // Высшее образование в России. – 1994. – № 2. – С. 13–28.
6. Кремень В. Філософія освіти ХХІ століття / Василь Кремень // Шлях освіти. – №2 (25), 2003. – С. 2–5.
7. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності : теорія та практика : [монографія] / Т. М. Сорочан. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.

8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : [учебное пособие] / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
9. Третьяченко В. В. Управлінські команди : методологія та теорія, формування і розвиток : [монографія] / Вікторія Третьяченко. – Луганськ : Видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2004. – 300 с.
10. Цимбалюк І. Підвищення професійної кваліфікації : психологія педагогічної праці / І. Цимбалюк. – К. : Професіонал, 2004. – 147 с.
11. Левченко О. О. Інноватика освіти : вибір моделі в побудові освітньої практики розвитку особи учня майбутніми викладачами психології / О. О. Левченко // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції "Інноваційні технології в освіті" (Симферополь-Судак, 16-19 вересня 2009 г.). – Симферополь : Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, Центр розвитку освіти, науки і інновацій, 2009. – С. 175–180.
12. Галіцан О. А. Формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі / Ольга Анатоліївна Галіцан // [Наукові праці. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія]. – Донецьк : ДВНЗ "ДонНТУ", 2009. – Випуск 5 (155). Частина I. – С. 223–227.
13. Туник Е. Е. Диагностика креативности. Тест Е. Торренса : [метод. руководство] / Е. Е. Туник. – Изд-во : Иматон, 1998. – 198 с.
14. Белый Б. И. Тест Роршаха : практика и теория / Б. И. Белый ; [под ред. Л. Н. Собчик]. – СПб. : Дорваль, 1992. – 200 с.
15. Деркач А. А. Формирование и развитие профессионального мастерства руководящих кадров : [социально-психологический тренинг и прикладные психотехнологии] / А. А. Деркач, А. П. Ситников. – М. : Луч, 1993. – 72 с.
16. Фурман А. Модель повноцінної інноваційної діяльності в освітній сфері суспільства / А. Фурман // Освіта і управління. Т. 8, число 3–4, 2002. – С. 24–37.
17. Якса Н. В. Взаємодія суб'єктів освітнього простору в педагогічній концепції А. С. Макаренка / Н. В. Якса // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – Випуск 39. – С. 91–96.
18. Терлецька Л. Основи психодіагностики : [навчальний посібник]. – К. : Главник, 2006. – 144 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Mei R. Problema zla : Vidkrytyi lyst Karlu Rodzhersu [The Problem of Evil : The Open Letter to Carl Rogers] / Rollo Mei // Dialog z problemy zla i zloi povedinky [The Dialogue on the Issue of Evil and the Evil Behaviour] // Osvita i upravlinnia [Education and Management]. – T. 9, chyslo 1, 2006. – 2006. – S. 123–136.
2. Levchenko O. O. Sotsial'no-psykhologichni modeli ta mekhanizmy profesiinogo stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv u vyshchii shkoli [Social-Pedagogical Models and Mechanisms of the Future Specialists' Professional Becoming in the Higher School] : [monografiia] / Levchenko O. O., Skliar V. V., Tret'iachenko V. V. – Lugans'k : SNU im. V. Dalia, 2011. – 240 s.
3. Rogers K. Vchytysia buty vil'nym [To Learn to Be Free] / K. Rogers // Osvita i upravlinnia [Education and Management]. – T. 5, chyslo 5, 2002. – S. 126–145.
4. Orban-Lembryk L. E. Psykhologiiia upravlinnia [The Management Psychology] : [navchal'nyi posibnyk] / L. E. Orban-Lembryk. – Ivano-Frankivs'k. – Plai, 2001. – 695 s.
5. Shukshunov V. Innovatsionnoe obrazovanie : paradigma, printsypy realizatsii, struktura nauchnogo obespecheniia [Innovational Education : Paradigm, Realizational Principles, Scientific Assurance Structure] / Shukshunov V., Vziatyshchev V., Romankova L. // Vysshee obrazovanie v Rossii [Higher Education in Russia]. – 1994. – № 2. – S. 13–28.
6. Filosofiia osvity XXI stolittia [The Philosophy of Education of the XXI Century] / Vasyli' Kremen' // Shliakh osvity. – № 2 (25). – 2003. – S. 2–5.
7. Sorochan T. M. Pidgotovka kerivnykiv shkil do upravlins'koi diial'nosti : teoriia i praktyka [School Managers' Preparation to the Management Work : Theory and Practice] : [monografiia] / T. M. Sorochan. – Lugans'k : Znannia, 2005. – 384 s.
8. Selevko G. K. Sovremennye obrazovatel'nye tekhnologii [Modern Educational Technologies] / G. K. Selevko. – M. : Narodnoe obrazovanie, 1998. – 256 s.
9. Tret'iachenko V. V. Upravlins'ki komandy : metodologiiia ta teoriia, formuvannia i rozvytok [Management Commands : the Methodology and Theory, Formation and Development] : [monografiia] / Viktoriia Tret'iachenko. – Lugans'k : Vydavnytstvo Skhidnoukrains'kogo natsional'nogo universytetu im. V. Dalia, 2004. – 300 s.
10. Tsymbaliuk I. Pidvyshchennia profesiinoi kvalifikatsii : psykhologiiia pedagogichnoi pratsi [Advanced Vocational Training : Psychology of the Pedagogical Work] / I. Tsymbaliuk. – K. : Profesional, 2004. – 300 s.
11. Levchenko O. O. Innovatyka osvity : vybir modeli v pobudovi osvithoi praktyky rozvytku osoby uchnia maibutnimy vykladachamy psykhologii [The Innovational Education : the Model Choice in the Educational Practice Construction of the Pupil Personality's Development by Future Psychologists-Teachers] / O. O. Levchenko // Materialy VI Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii "Innovatsionnye tekhnologii v obrazovanii" (Simferopol'-Sudak, 16-19 sentiabria 2009 g.) [Materials of the VI International Scientific-Practical Conference "Innovational Technologies in Education" (Simferopol'-Sudak, 16-19 September 2009)]. – Simferopol' : Ministerstvo obrazovaniia i nauki Avtonomnoi Respubliki Krym, Tsentrazvitiia obrazovaniia, nauki i innovatsii, 2009. – S. 175–180.
12. Galitsan O. A. Formuvannia pedagogichnoi fasylitatsii maibutnikh uchyteliv u protsesi navchannia u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Future Teachers' Pedagogical Facilitation in the Process of Studying in the Higher Educational Establishment] / Ol'ga Anatoliivna Galitsan // Naukovi pratsi. Serii : Pedagogika, psykhologiiia i sotsiologiiia [Scientific Works : Series : Pedagogy, Psychology and Sociology]. – Donets'k : DVNZ "DonNTU", 2009. – Vypusk 5 (155). Chastyna I. – S. 223–227.
13. Tunik E. E. Diagnostika kreativnosti. Test E. Torrensa [Creativity Diagnostics. Torrance's Test] : [metod. rukovodstvo] / E. E. Tunik. – Izd-vo : Imatton, 1998. – 198 s.
14. Belyi B. I. Test Rorshakha : praktika i teoriia [Rorshach Test : Theory and Practice] / B. I. Belyi ; [pod red. L. N. Sobchik]. – SPb. : Dorval', 1992. – 200 s.

15. Derkach A. A. Formirovanie i razvitie professional'nogo masterstva rukovodiashchikh kadrov [The Formation and Development of the Professional Mastery of the Managing Staff] : [sotsial'no-psikhologicheskii trening i prikladnye psikhotehnologii] / A. A. Derkach, A. P. Sitnikov. – M. : Luch, 1993. – 72 s.
16. Furman A. Model' povnotsinnoi innovatsiinoi dial'nosti v osvittii sferi suspil'stva [The Model of the Full Innovational Activity in the Educational Sphere of the Society] / A. Furman // Osvita i upravlinnia [Education and Management]. – T. 8, chyslo 3–4, 2002. – S. 24–37.
17. Yaksa N. V. Vzaemodiia sub'ektiv osvittioho prostoru v pedagogichnii kontseptsii A. S. Makarenka [The Subjects' Interaction of the Educational Sphere in the A. S. Makarenko's Pedagogical Conception] / N. V. Yaksa // Visnyk Zhytomyrs'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Ivan Franko Zhytomyr State University Journal]. – 2008. – Vypusk 39. – S. 91–96.
18. Terlets'ka L. Osnovy psikhodiagnosticsy [The Bases of the Psychological Diagnostics] : [navchal'nyi posibnyk]. – K. : Glavnyk, 2006. – 144 s.

Матеріал надійшов до редакції 06.09. 2012 р.

Левченко О. О. Психолого-педагогическая практика отработки методик диагностирования фасилитативного стиля в педагогическом взаимодействии молодых преподавателей дисциплин социально-психологического цикла.

Определены основные методики исследования формирования фасилитативной компетентности, которая влияет на стиль педагогического взаимодействия преподавателя. Раскрыты отдельные методы активной профессионально-психологической подготовки, но это не значит, что они являются достаточными в формировании компетентности специалиста гуманитарной отрасли. Связано это с тем, что это является одним из подходов практики диагностирования оценки результатов профессиональной подготовки.

Levchenko O. O. The Psychological and Pedagogical Drill Practice of Diagnosis Methods of Facilitative Style in the Pedagogical Cooperation of the Young Teachers of the Social-Pedagogical Disciplines.

The principle research methods of the facilitative competence formation, influencing on the teacher's pedagogical interaction style, are determined. The separate methods of the active professional-psychological preparation are disclosed; nevertheless it doesn't mean that they are sufficient for the specialist's competence formation in the humanitarian field. It is concerned with the thing that this is one of the approaches of the diagnostics practice evaluating the results of the professional preparation.